

## АНОТАЦІЯ

*Савчук В.А.* Кримінально-правова політика у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024.

Дисертація є першим в Україні дослідженням, яке присвячене питанням кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність.

Розділ 1 представлено дослідження присвячений теоретичним засадам кримінально-правової політики у сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю. Цей розділ складається з трьох підрозділів, кожен з яких розкриває важливі аспекти даної теми.

У підрозділі 1.1. проведено огляд наукових досліджень незакінченої злочинної діяльності з позицій кримінального права та кримінально-правової політики. Тут розглядаються різні підходи до розуміння стадій вчинення злочину, незакінченого злочину та їх співвідношення. Важливим аспектом цього підрозділу є визначення меж відповідної сфери кримінально-правової політики. Автор приходять до висновку, що найбільш прийнятним для цілей визначення сфери кримінально-правової політики є термін «незакінчена злочинна діяльність», який охоплює не тільки нормативно закріплені стадії вчинення кримінального правопорушення, незакінчений злочин та його види, добровільну відмову від доведення злочину до кінця, а й багато інших аспектів, які не отримали формального визначення в Кримінальному кодексі України.

Підрозділ 1.2 присвячений розгляду незакінченої злочинної діяльності як загальної сфери кримінально-правової політики. Важливим моментом є визначення критеріїв, за допомогою яких можна віднести певну сферу кримінально-правової політики до числа загальних або спеціальних. Серед

таких критеріїв автор виділяє: відповідність інститутам кримінального права, рівень узагальнення правових рішень, узагальнення методів та способів формування й реалізації, взаємозв'язок норм, особливості правозастосування та цільову спрямованість. На основі цих критеріїв автор робить висновок, що кримінально-правова політика в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність відноситься до загальних сфер кримінально-правової політики.

У підрозділі 1.3 автор розглядає внутрішню систему кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. Тут виділяються та аналізуються чотири ключові складові:

1. Рівні кримінально-правової політики, серед автор пропонує виділити окремий академічний рівень кримінально-правової політики. 2. Суб'єкти кримінально-правової політики, які розділені на суб'єктів творення (формування) та суб'єктів реалізації кримінально-правової політики. 3. Методи кримінально-правової політики. Автор розглядає як основні методи (криміналізація, декриміналізація, пеналізація, депеналізація), так і приватні методи. Крім того, звертається увага на застосування імперативних та диспозитивних методів регулювання відповідних відносин. 4. Джерела кримінально-правової політики. Автор пропонує розділити джерела на нормативні та ненормативні. До ненормативних джерел відносяться історико-правові дослідження, зарубіжний досвід, судова практика та практика ЄСПЛ.

Серед найбільш актуальних питань, що розглядаються в цьому розділі, можна виділити:

- обґрунтування віднесення кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність до загальних сфер кримінально-правової політики. Це важливо для розуміння її місця в загальній системі кримінально-правової політики.

- виділення академічного рівня кримінально-правової політики. Це новаторська пропозиція автора, яка підкреслює важливість підготовки фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності.

- розширення переліку джерел кримінально-правової політики, зокрема, виділення ненормативних джерел. Це дозволяє враховувати більш широкий спектр факторів при формуванні та реалізації кримінально-правової політики. Зроблено акцент на необхідності дослідження ненормативних джерел саме з позицій кримінально-правової політики, а не лише кримінального права. Це важливо для підвищення ефективності кримінально-правової політики в цілому.

Таким чином, Розділ 1 закладає теоретичний фундамент для подальшого дослідження кримінально-правової політики у сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю, визначаючи її місце в системі кримінально-правової політики, окреслюючи її межі, структуру та ключові елементи. Це створює основу для більш глибокого аналізу практичних аспектів реалізації цієї політики та розробки рекомендацій щодо її удосконалення.

Розділ 2 присвячений аналізу джерел кримінально-правової політики у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. У ньому розглядаються три ключові групи джерел: історико-правові дослідження, досвід європейських держав та судова практика.

Підрозділ 2.1 зосереджується на історико-правових дослідженнях як джерелі кримінально-правової політики. Автор підкреслює важливість вивчення історичного досвіду для розуміння сучасного стану кримінального права та прогнозування його розвитку. Розглядається еволюція кримінально-правових норм щодо незакінченої злочинної діяльності від часів Київської Русі до сучасності. Особлива увага приділяється поняттю наступності у кримінальному праві, яке забезпечує зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім правових норм. Підкреслюється, що розвиток відповідних норм відбувався нерівномірно, з періодами прогресу та регресу. Зокрема,

відзначається, що радянський період характеризувався посиленням кримінальної репресії, в тому числі щодо незакінченої злочинної діяльності.

У підрозділі 2.2 автор звертається до досвіду європейських держав як джерела кримінально-правової політики. Проводиться порівняльний аналіз кримінального законодавства різних європейських країн щодо відповідальності за готування до злочину та замах на злочин. Виявляються як спільні риси, так і відмінності у підходах різних держав до цього питання.

Автор відзначає, що в більшості європейських країн замах на злочин є кримінально караним, але підходи до визначення моменту початку замаху та його караності можуть відрізнятися. Щодо готування до злочину, то в багатьох країнах воно карається лише у випадках, прямо передбачених законом, зазвичай для найбільш тяжких злочинів.

Особлива увага приділяється питанням призначення покарання за незакінчений злочин. Відзначається тенденція до пом'якшення покарання за готування та замах порівняно із закінченим злочином у багатьох європейських країнах. Також розглядаються особливості регулювання добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Підрозділ 2.3 присвячений судовій практиці та практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) як джерелам кримінально-правової політики. Аналізуються постанови Верховного Суду України, які стосуються кваліфікації незакінченої злочинної діяльності. Автор виділяє ключові правові позиції суду щодо розмежування закінченого та незакінченого замаху, відмежування замаху від закінченого злочину, встановлення змісту умислу при кваліфікації незакінченої злочинної діяльності.

Загалом, розділ надає комплексний аналіз різних джерел кримінально-правової політики у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. Автор демонструє, як історичний досвід, порівняльно-правовий аналіз та судова практика взаємодоповнюють один одного, формуючи основу для вдосконалення національного кримінального законодавства та

правозастосовної практики. Особлива увага приділяється балансу між ефективністю боротьби зі злочинністю та захистом прав людини, що є ключовим викликом для сучасної кримінально-правової політики.

Розділ 3 дисертації присвячений комплексному аналізу перспектив розвитку та актуальних запитів кримінально-правової політики у сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю, а також формулюванню концептуальних засад її подальшого вдосконалення.

У підрозділі 3.1 детально розглядаються найближчі перспективи кримінально-правової політики в контексті проєкту нового Кримінального кодексу України, розробленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права. Автор підкреслює революційний характер запропонованих змін, зокрема щодо регулювання незакінченої злочинної діяльності. Серед ключових новел проєкту виділяються: систематизація положень про незакінчений злочин в окремому розділі; нове визначення незакінченого злочину через відсутність ознак об'єкта або об'єктивної сторони; запровадження десятиступеневої градації тяжкості злочинів; обмеження караності готування та замаху залежно від ступеня тяжкості; конкретизація ознак замаху через часткове виконання об'єктивної сторони; вплив виду замаху на зміну ступеня тяжкості злочину; розширення можливостей добровільної відмови та деталізація її особливостей при співучасті.

Підрозділ 3.2 зосереджується на аналізі актуальних запитів кримінально-правової політики у досліджуваній сфері. Автор використовує усталені в науці класифікацію запитів, розглядаючи їх походження від інших напрямків державної політики, інших підсистем політики у сфері протидії злочинності та власне кримінально-правової політики. Особлива увага приділяється самопродукованим запитам, серед яких виділяються потреби: чіткої диференціації форм готування і замаху; уточнення меж караності готування з можливим встановленням відповідальності лише у випадках, прямо передбачених законом; розширення можливостей звільнення від

відповідальності; уточнення поняття «початок виконання замаху»; вирішення питання про відповідальність юридичних осіб; вдосконалення системи покарань за незакінчене кримінальне правопорушення.

У підрозділі 3.3 формулюються концептуальні засади кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. На основі проведеного дослідження автор пропонує проєкт відповідного розділу загальної Концепції кримінально-правової політики. Серед базових положень виділяються: необхідність деталізації визначення незакінченого кримінального правопорушення порівняно із закінченим; формулювання вичерпного переліку підготовчих дій при готуванні; конкретизація ознак часткового виконання при замаху; можливість обмеження караності незакінченої злочинної діяльності залежно від ступеня тяжкості діяння; запровадження чітких правил пом'якшення покарання; розширення підстав звільнення від відповідальності; уніфікація інституту добровільної відмови.

Найбільш актуальними питаннями, що розглядаються в розділі, є: оцінка революційних змін у регулюванні незакінченої злочинної діяльності, запропонованих у проєкті нового КК; систематизація та аналіз сучасних запитів кримінально-правової політики у цій сфері; формулювання концептуальних засад подальшого розвитку відповідного напрямку кримінально-правової політики. Важливим здобутком є комплексний підхід до дослідження перспектив розвитку кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність - від аналізу конкретних законодавчих новел через систематизацію актуальних запитів до формулювання концептуальних засад подальшого вдосконалення.

Розділ демонструє, що кримінально-правова політика в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність перебуває на етапі активного реформування, що вимагає ретельного наукового осмислення та обґрунтування запропонованих змін з урахуванням як національного досвіду, так і європейських тенденцій розвитку кримінального права.

**Ключові слова:** політика у сфері боротьби із злочинністю, кримінально-правова політика, кримінальна відповідальність та покарання, кримінальне правопорушення, кримінально-правова кваліфікація, стадії вчинення кримінального правопорушення, готування до кримінального правопорушення, замах на кримінальне правопорушення, закінчений, незакінчений та непридатний замах, кримінальна відповідальність юридичних осіб, добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні, добровільна відмова співучасників, Проєкт кримінального кодексу.

## SUMMARY

*Savchuk V.A.* Criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree in specialty 081 Law. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2024.

The dissertation is the first study in Ukraine devoted to the issues of criminal law policy in the field of responsibility for unfinished criminal activity.

Section 1 of the presented study is devoted to the theoretical foundations of criminal law policy in the field of combating unfinished criminal activity. This section consists of three subsections, each of which reveals important aspects of this topic.

Section 1.1. provides an overview of scientific research on unfinished criminal activity from the perspective of criminal law and criminal law policy. It considers various approaches to understanding the stages of committing a crime, an unfinished crime and their correlation. An important aspect of this subsection is the definition of the boundaries of the relevant area of criminal law policy. The author concludes that the most acceptable for the purposes of defining the sphere of criminal law policy is the term «unfinished criminal activity», which covers not only the normatively established stages of committing a criminal offense, an unfinished crime and its types, voluntary refusal to complete the crime, but also many other

aspects that have not received a formal definition in the Criminal Code of Ukraine. Subsection 1.2 is devoted to the consideration of unfinished criminal activity as a general sphere of criminal law policy. An important point is the definition of criteria by which a certain sphere of criminal law policy can be classified as general or special. Among such criteria, the author highlights: compliance with criminal law institutions, the level of generalization of legal decisions, the generalization of methods and means of formation and implementation, the relationship of norms, features of law enforcement and target orientation. Based on these criteria, the author concludes that criminal law policy in the field of responsibility for unfinished criminal activity belongs to the general areas of criminal law policy.

In subsection 1.3, the author considers the internal system of criminal law policy in the field of responsibility for unfinished criminal activity. Four key components are highlighted and analyzed here:

1. Levels of criminal law policy, among which the author proposes to allocate a separate academic level of criminal law policy.
2. Subjects of criminal law policy, which are divided into subjects of creation (formation) and subjects of implementation of criminal law policy.
3. Methods of criminal law policy. The author considers both the main methods (criminalization, decriminalization, penalization, depenalization) and private methods. In addition, attention is drawn to the use of imperative and dispositive methods of regulating relevant relations.
4. Sources of criminal law policy. The author proposes to divide the sources into normative and non-normative. Non-normative sources include historical and legal research, foreign experience, judicial practice and the practice of the ECHR.

Among the most relevant issues considered in this section, the following can be distinguished:

- substantiating the attribution of criminal law policy in the sphere of responsibility for unfinished criminal activity to the general spheres of criminal law policy. This is important for understanding its place in the general system of criminal law policy.



- highlighting the academic level of criminal law policy. This is an innovative proposal by the author, which emphasizes the importance of training specialists in the field of law and law enforcement.

- expansion of the list of sources of criminal law policy, in particular, the allocation of non-normative sources. This allows us to take into account a wider range of factors in the formation and implementation of criminal law policy. Emphasis is placed on the need to study non-normative sources precisely from the perspective of criminal law policy, and not only criminal law. This is important for increasing the effectiveness of criminal law policy as a whole.

Thus, Section 1 lays the theoretical foundation for further research into criminal law policy in the field of combating unfinished criminal activity, determining its place in the system of criminal law policy, outlining its boundaries, structure and key elements. This creates the basis for a more in-depth analysis of the practical aspects of implementing this policy and developing recommendations for its improvement.

Section 2 is devoted to the analysis of the sources of criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity. It considers three key groups of sources: historical and legal studies, the experience of European states and judicial practice.

Subsection 2.1 focuses on historical and legal studies as a source of criminal law policy. The author emphasizes the importance of studying historical experience for understanding the current state of criminal law and predicting its development. The evolution of criminal law norms regarding unfinished criminal activity from the time of Kyivan Rus to the present day is considered. Special attention is paid to the concept of continuity in criminal law, which provides a connection between the past, present and future of legal norms. It is emphasized that the development of the relevant norms occurred unevenly, with periods of progress and regression. In particular, it is noted that the Soviet period was characterized by increased criminal repression, including regarding unfinished criminal activity.

In section 2.2, the author refers to the experience of European states as a source of criminal law policy. A comparative analysis of the criminal legislation of different European countries is conducted regarding liability for preparation for a crime and attempted crime. Both common features and differences in the approaches of different states to this issue are revealed.

The author notes that in most European countries, an attempt to commit a crime is criminally punishable, but approaches to determining the moment of the beginning of the attempt and its punishability may differ. As for preparation for a crime, in many countries it is punishable only in cases expressly provided for by law, usually for the most serious crimes.

Special attention is paid to the issue of imposing a penalty for an unfinished crime. There is a tendency to mitigate the penalty for preparation and attempt compared to a completed crime in many European countries. The features of regulating voluntary refusal to complete a crime are also considered.

Section 2.3 is devoted to judicial practice and the practice of the European Court of Human Rights (ECHR) as sources of criminal law policy. The resolutions of the Supreme Court of Ukraine concerning the qualification of unfinished criminal activity are analyzed. The author highlights the key legal positions of the court on the distinction between completed and unfinished attempts, the distinction between an attempt and a completed crime, and the establishment of the content of intent when qualifying unfinished criminal activity.

In general, the section provides a comprehensive analysis of various sources of criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity. The author demonstrates how historical experience, comparative legal analysis, and judicial practice complement each other, forming the basis for improving national criminal legislation and law enforcement practice. Special attention is paid to the balance between the effectiveness of the fight against crime and the protection of human rights, which is a key challenge for modern criminal law policy.

Section 3 of the dissertation is devoted to a comprehensive analysis of the prospects for the development and current requests of criminal law policy in the field of combating unfinished criminal activity, as well as the formulation of the conceptual principles of its further improvement.

Subsection 3.1 examines in detail the immediate prospects of criminal law policy in the context of the draft of the new Criminal Code of Ukraine, developed by the Working Group on the Development of Criminal Law. The author emphasizes the revolutionary nature of the proposed changes, in particular regarding the regulation of unfinished criminal activity. Among the key novelties of the project are: systematization of provisions on unfinished crime in a separate section; a new definition of an unfinished crime due to the absence of signs of an object or objective side; introduction of a ten-level gradation of the severity of crimes; limitation of the punishability of preparation and attempt depending on the degree of severity; specification of the signs of an attempt through partial execution of the objective side; the influence of the type of attempt on the change in the severity of the crime; expanding the possibilities of voluntary refusal and detailing its features in the case of complicity.

Subsection 3.2 focuses on the analysis of current requests for criminal law policy in the area under study. The author uses the classification of requests established in science, considering their origin from other areas of state policy, other subsystems of policy in the field of combating crime and criminal law policy itself. Special attention is paid to self-generated requests, among which the needs are highlighted: a clear differentiation of the forms of preparation and attempt; clarification of the boundaries of the punishability of preparation with the possible establishment of liability only in cases directly provided for by law; expansion of the possibilities of exemption from liability; clarification of the concept of «beginning of the execution of an attempt»; resolution of the issue of liability of legal entities; improvement of the system of penalties for an unfinished criminal offense.

Subsection 3.3 formulates the conceptual principles of criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity. Based on the research conducted, the author proposes a draft of the corresponding section of the general Concept of Criminal Law Policy. Among the basic provisions are: the need to detail the definition of an unfinished criminal offense compared to a completed one; formulation of an exhaustive list of preparatory actions during preparation; specification of the signs of partial execution in an attempt; the possibility of limiting the punishability of unfinished criminal activity depending on the severity of the act; introduction of clear rules for mitigating punishment; expansion of the grounds for exemption from liability; unification of the institution of voluntary refusal.

The most relevant issues considered in the section are: assessment of revolutionary changes in the regulation of unfinished criminal activity proposed in the draft of the new Criminal Code; systematization and analysis of modern requests for criminal law policy in this area; formulation of conceptual principles for the further development of the relevant direction of criminal law policy. An important achievement is a comprehensive approach to studying the prospects for the development of criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity - from the analysis of specific legislative novelties through the systematization of current requests to the formulation of conceptual principles for further improvement.

The section demonstrates that criminal law policy in the field of liability for unfinished criminal activity is at the stage of active reform, which requires careful scientific understanding and justification of the proposed changes, taking into account both national experience and European trends in the development of criminal law.

**Keywords:** crime control policy, criminal law policy, criminal liability and punishment, criminal offense, criminal law qualification, stages of committing a criminal offense, preparation for a criminal offense, attempted criminal offense, completed, incomplete and invalid attempt, criminal liability of legal entities,

voluntary refusal in the event of an incomplete criminal offense, voluntary refusal of accomplices, Draft Criminal Code.

## СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

### Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Савчук В.А. Рівні кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 63. Івано-Франківськ, 2023. С. 125-132.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.1.125-1.132>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8702>.

2. Савчук В.А. Суб'єкти, джерела та методи кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 65. Івано-Франківськ, 2024. С. 120-128.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.65.1.120-1.128>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8703>

3. Савчук В.А. Судова практика як джерело кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 66. Івано-Франківськ, 2024. С. 43-50.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.66.1.43-1.50>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8704>

### Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Савчук В.А. Готування як вид незакінченої злочинної діяльності за законодавством деяких країн Європи. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина* [Текст] : Матеріали щорічної

Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (16 травня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 52-55.

URL: <https://law.pnu.edu.ua/vdoskonalennia-pravovoho-rehuliuvannia/>

2. Савчук В.А. Замах як вид незакінченої злочинної діяльності за законодавством деяких країн. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина* [Текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (5-6 травня 2023 р.). Івано-Франківськ, 2023. С.54-57.

URL: <https://law.pnu.edu.ua/vdoskonalennia-pravovoho-rehuliuvannia/>

3. Савчук В.А. Доктринальний рівень кримінально- правової політики в сфері протидії незакінченим кримінальним правопорушенням. *Вдосконалення правового регулювання: погляд молодих науковців* [Текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (10-11 травня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С.585-587.

URL: <https://law.pnu.edu.ua/vdoskonalennia-pravovoho-rehuliuvannia/>

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:**

1. Савчук В.А. Систематизація сфер кримінально-правової політики та її критерії. *International Journal Law & Society*. Issue 7, 2023. с.3-7.

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/view/8728>

2. Савчук В.А. Періодизація кримінально-правової політики. *International Journal Law & Society*. Issue 8, 2023. с.26-31.

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/view/8727>